

Latviešu valodas
aģentūra

SKOLĒNA PERSONĪBA

Mācību procesā skolēna personības iepazīšana var sekmēt turpmāku katra skolēna individuālo attīstību un mācību sasniegumus. Spēja izprast pašiem sevi un citus, veidot cieņpilnas savstarpējās attiecības, pozitīvu, brīvu un atvērtu mācību gaisotni ne tikai rada visiem patīkamus darba apstākļus, bet arī veicina labus rezultātus. Iepazīstot un respektējot skolēnu individuālās iezīmes un intereses, veiksmīgāk noris arī latviešu valodas mācīšana. Kas visvairāk ietekmē skolēnu motivāciju mācīties? Neviens cits kā iedvesmojošs skolotājs.

ATBALSTS LATVIEŠU
VALODAS MĀCĪŠANĀ

1. attēls. Bukletu tēmu loks

2. attēls. Pētījuma konceptuālais modelis

ANKETĒŠANA	Kvantitatīvā pieeja Skolotāju un skolēnu uzskati: kas, kā un kāpēc jāmacās, apgūstot latviešu valodu.
FOKUSGRUPU DISKUSIJAS	Metakognitīvā diskursa pieeja Skolotāju un skolēnu pieredzes stāsti par mācību procesu; refleksijas, kas veicina un kas kavē valodas apguvi.
STUNDU VĒROJUMI	Kontekstuālā pieeja Klases mācību vide, mācību procesa stiprās un vājās puses.

SKOLĒNA PERSONĪBA

Lai arī pētījumā veiktajos stundu vērojumos gaisotne klasēs bija draudzīga, labvēlīga un pozitīva, paraugoties dziļāk, fokusgrupu interviju rezultāti liecina, ka latviešu valodas stundās skolēnu spēja un vēlme darīt un domāt ne vienmēr tiek izmantota pilnībā.

Skolēna personības aspektā pētījuma dati atklāj, ka skolā ir vērojamas labjutības (angļu val. *well-being*) problēmas, savstarpēja neuzticēšanās un aizspriedumaina attieksme starp skolēniem un skolotājiem. Skolēniem pietrūkst līdzvērtīgu attiecību, kurās skolotājs un skolēns ir partneri. Savukārt skolotājiem pietrūkst atbalsta, kā mācību procesā iesaistīt interešu un spēju ziņā atšķirīgus skolēnus, rosinot izvirzīt individuālus mērķus latviešu valodas apguvē un tādā veidā paaugstinot motivāciju mācīties.

Aptaujas dati rāda, ka tieši diferencētai pieejai mācību procesā valodas mācīšanas metodikas aspektā, pēc skolēnu domām, ir vislielākā loma; skolotāju vērtējumā šis faktors ir trešajā vietā.

Tas sasaucas arī ar skolēnu ikdienā novēroto: skolā ir samērā daudz skolēnu, kuri kādā brīdī ir padevušies grūtību priekšā. Tas izpaužas gan neprasmē mācīties, gan arī neticībā saviem spēkiem, gan negribēšanā un intereses trūkumā, gan pasivitātē un nogurumā, ko pastiprina mūsdienu jauniešu dzīvesveids, miega bads, pārslodze ārpuskolas aktivitātēs, vidusskolēniem – arī darbs.

Atrast ceļu uz katru skolēnu nav vienkārši, tomēr, pēc skolēnu domām, latviešu valodas stundas varētu būt interesantas un aizraujošas, gan izmantojot pārmaiņas mācību vidē un dažādas mācību formas, gan radot brīvāku atmosfēru, gan piedāvājot skolēniem izvēles iespējas mācību saturā, piemēram, tekstu un uzdevumu izvēlē, gan arī ļaujot skolēniem brīvi paust savas domas par stundā apgūstamo tematu un neierobežojot viņus formālos un ideoloģiskos rāmjos. Fokusgrupu diskusijās skolēni ļoti kritiski vērtē skolotāju ieradumu uzspiest savas domas, viedokli, īpaši literāro darbu interpretācijā.

KĀ IEKLAUSĪTIES SKOLĒNOS UN SNIEGT VIŅIEM NEPIECIEŠAMO ATBALSTU?

- Izpratne par skolēna personības iezīmēm un viņa mācīšanās stilu ir būtisks instruments skolotāja darbā. Izmantojiet iespējas sev atgādināt un uzziņāt kaut ko jaunu ne tikai metodikā un valodu jomā, bet arī izglītības psiholoģijā.
- Veidojiet sarunas un diskusijas ar jauniešiem, runājiet par to, kas apgrūtina mācīšanos un labsajūtu (miega bads, režīms, pašdisciplīna u. c.), iekļaujot latviešu valodas apguvē tekstus un pētījumu datus par šiem tematiem un diskutējot par tiem.
- Fokusgrupu diskusijās skolotāji norāda, ka vēlētos mēģināt saprast mūsdienu skolēnus un to, kā strādāt ar skolēniem, kuri neiesaistās. Lūdziet skolotāju profesionālās pilnveides kursu veidotājiem kursus, kuros tiek runāts par šiem jautājumiem gan no psiholoģijas, gan arī no metodikas skatpunkta.
- Veidojiet brīvu mācību vidi un atmosfēru. Uztveriet katru skolēnu kā līdzvērtīgu sadarbības partneri (jā, jūsu lomas ir dažādas, bet jūs varat būt partneri) un mēģiniet radīt jēgpilnu mācību vidi, kurā neiztopat skolēnam kā patērētājam.
- Izmantojiet skolēnu vēlēšanos un potenciālu iesaistīties stundu gatavošanā; vēroto stundu piemēri rāda, ka skolēni aktīvi piedalās un veido radošas prezentācijas par viņus interesējošiem tematiem.
- Rūpīgi pārdomājiet stundas mēķus un stundas norisi, kas, kā un kāpēc stundā ir jāiemācās. Esiet konsekventi savās prasībās, pat ja kaut kas no plānotā jāatliek uz citu stundu. Skolēni ļoti ātri saprot, ka stunda nav saplānota, un darbojas pašplūsmā, nesasniedzot izvirzītos mērķus.
- Parādiet skolēniem nevis, jūsuprāt, pareizo viedokli, bet rosiniet iepazīt daudzveidīgus viedokļus, lai skolēni ar dažādiem valodas līdzekļiem argumentēti formulētu paši savas domas.

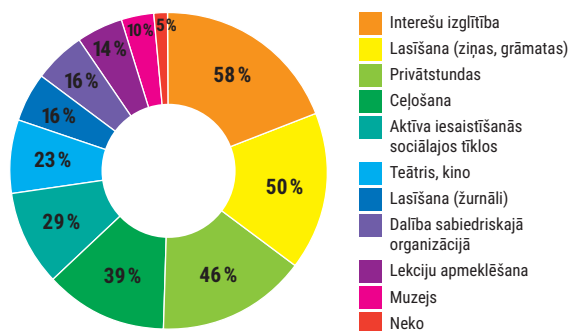
“ Šī patērētāja domāšana, ka es te tagad atnācu – izklaidē mani. Es esmu daudz izdarījis, jo esmu jau atnācis, ja. Ko tu man šodien interesantu dari. (LAT1 skolotāja, Liepāja)

“ Ja viņa mācētu ar to skolēnu parunāt un izprast, kāpēc viņš tā izturas pret mācību procesu. Ja viņa tiešām parunātu ar to skolēnu, es domāju, ka tad viņš kaut kā varētu. (LAT1 skolēns, Liepāja)

“ Nevajag likt kaut kādus noteiktus rāmjus, cik vārdu jāuzraksta vai kaut kas noteikti jāpiemin, vienkārši, lai tu vari izteikt savas domas par šo jautājumu. (LAT2 skolēns, Daugavpils, tulkots no krievu val.)

“ Man ļoti patika, piemēram, kulturoloģijā viena stunda, kad viens jauneklis, 12. klase gan, viņš jau man otro gadu prasīja, ka viņš grib pastāstīt par dāņu mitoloģiju. Viņam tā ļoti iet pie sirds. Kad beidzot mums atradās tāds brīvs brīdis, es tiešām vaļēju muti sēdēju un klausījos, cik daudz tas cilvēks, ja viņu patiešām interesē, cik daudz viņš zina un ir izbūries cauri (...). Tā bija tiešām paraugstunda. Viņš prasīja, kad vēl tā varētu. Vairāk gan mums laika, visticamāk, nebūs. (LAT1 skolotāja, Rēzekne)

Skolēnu nodarbošanās ārpus skolas

Latviešu valodas aģentūras projektā „Attieksme pret latviešu valodu un tās mācību procesu” (2017–2020) ir izstrādāti 15 bukleti. Projekta mērķis bija noskaidrot skolēnu un skolotāju attieksmi pret latviešu valodas mācīšanos/mācīšanu un faktoros, kas ietekmē šo attieksmi. Pētījuma konceptuālo modeli skatīt 2. attēlā.

KĀ ŠIE MATERIĀLI IR IZSTRĀDĀTI?

Bukletos ir atspoguļots projekta rezultātu kopsavilkums. Dati ir iegūti trijos veidos:

- 1 anketējot 333 skolēnus no 8. klases līdz 12. klasei (LAT1 un LAT2) un 65 latviešu valodas skolotājus 14 skolās sešās pilsētās visos Latvijas reģionos;
- 2 astoņās fokusgrupu diskusijās četrās pilsētās (Rīgā, Daugavpilī, Rēzeknē, Liepājā) LAT1 un LAT2 skolās;
- 3 46 LAT1 un LAT2 mācību stundu vērojumos sešās Latvijas pilsētās (Rīgā, Daugavpilī, Rēzeknē, Liepājā, Valmierā, Jelgavā).

PAR KĀDĀM TĒMĀM IR ŠIE BUKLETI?

Bukleti ir par valodas mācīšanos un aptver četrus tematiskos lokus – jautājumus, kas ir saistīti ar skolēnu, ar mācību stundu, ar skolu un ar kontekstu kopumā. Pilns tēmu loks ir ilustrēts 1. attēlā.

i KUR VAR IEGŪT VAIRĀK INFORMĀCIJAS PAR PĒTĪJUMU?

Informāciju par pētījumu var iegūt Latviešu valodas aģentūras tīmekļvietnē

<https://valoda.lv/petijumi/sociolingvistika/>

vai sazinoties ar pētījuma un šo bukletu autoriem:

- ✉ sanita.lazdina@rta.lv
- ✉ gunta.klava@valoda.lv
- ✉ vineta.vaivade@valoda.lv
- ✉ solvita.poseiko@gmail.com
- ✉ mikelis.grivins@gmail.com